
УДК 378.14

БРЕСЛАВСЬКА Г.Б.

м. Миколаїв, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОГО ДОЗВІЛЛЯ НА ЗАСАДАХ СВЯТ ТА ОБРЯДІВ НАРОДІВ МИКОЛАЇВЩИНИ

В статті піднімається проблема організації студентського дозвілля на засадах свят та обрядів народів Миколаївщини

Ключові слова: *дозвілля, духовність, обрядовість, позааудиторна робота.*

Проблема формування духовності є актуальною, і належить до проблеми соціального характеру, оскільки пов'язана з таким поняттям, як формування особистості. В наш час часто можна почути заклики про підняття національної свідомості людини, та виховання справжнього громадянина. А поштовхом і основою для цього є, в першу чергу, виховання гуманістично спрямованої особистості майбутнього педагога. Адже від ставлення молоді до надбань культури залежить нині духовне очищення нашого суспільства.

Саме тому ця проблема була і є однією з головних у процесі гуманного виховання студентської молоді.

Гуманна педагогіка – це велика мудрість, у якій стверджується педагогіка світла. Гуманна педагогіка – це та, яка може наблизити дитину до пізнання самих себе. Обов'язок педагога – дати радість пізнання. Учитель -творець, який дозволяє дитині відкрити самого себе. Він віддається безкорисливо, щоб продовжити себе у своїх вихованцях, дати їм крила для польоту у життя.

Учитель – носій Світла. Народна мудрість говорить, що у справжнього педагога уроки не для учнів, а з учнями. Це вони, справжні вчителі, доторкаючись душі людини, намагаються не поранити, не образити, обережно виростити, допомогти реалізувати себе у житті, ввійти у нього якомога чеснішими, добрішими, впевненішими.

Гуманна педагогіка визначає характер педагога у трьох якостях: доброту, щирість, відданість.

У своїх працях з педагогіки, особливо в останніх «Без серця, що зрозумієм», «Посмішка моя, де ти?», «Чому не прожити нам життя героями духу», «Істина школи» Ш.О. Амонашвілі стверджує, що гуманно-особистісна

педагогіка заснована на класичній формулі: дитина не тільки готується до життя, вона вже живе...

Сутність – турбота про долю Кожної особистості, про долю людства.

В основі гуманної педагогіки тези: «Вищий духовний світ – це реальність. Душа кожної людини безсмертна і спрямована до вдосконалення. Земне життя – це лише відрізок шляху вдосконалення. Звідси і принцип, який є стрижнем освітнього процесу: розвивати і виховувати в учня життя за допомогою самого життя. «Студенти майбутні вчителі, повинні бути ознайомлені з культурою свого народу, щоб стати з часом для своїх учнів носіями цієї культури.

Незнання студентами цих особливостей слов'янської культури може призвести до денаціоналізації, занепаду духовності, що насамперед проявляється у ставленні до рідної мови, історії свого народу, його традицій та звичаїв [2].

В умовах відродження духовності народу, його культурних традицій вищий навчальний заклад має стати потужним засобом творення гуманної педагогіки, які передбачають поєднання споконвічних поглядів на предмет виховання, що склалися протягом існування людського суспільства і сучасних поглядів, які диктує соціально-економічний устрій життя, нові суспільні норми і вимоги.

Пріоритетним у навчально-виховній взаємодії студентів та викладачів є відродження слов'янської культури, забезпечення духовної єдності поколінь, збереження народних традицій, звичаїв, обрядів.

Мета дослідження полягає у розкритті специфіки використання слов'янських народних традицій та обрядових свят.

Об'єкт – позааудиторна діяльність у ВНЗ.

Предмет – народні традиції слов'янські обрядові свята Миколаївщини.

У приморських селах на хатніх розписах можна побачити білу поstatt жінки з червоною квіткою в піднятих руках. Це символ – Березина, характерний для всього українського фольклору. Взагалі, червона квітка, червоний колір були завжди важливим для слов'ян. Як вважає Р.І. Нестеренко, «...сприйняття кольору як основи зорового образу в живописі, ткацтві, розписній кераміці, є найважливішою складовою естетичного сприйняття мистецтва.» [156]

Колір завжди був основою світосприйняття. Для приморських степів характерні такі кольори, як блакитний, жовтий, зеленкуватий, бронзовий – неяскраві, приглушені сонцем та морською сіллю.

Так, наприклад, якщо руки Березині піднімали жовтогарячого птаха

– то була вже Берегиня Маяківна (дочка маячника) з Коровайкою, котра світила рибалкам полум'ям своїх крил. Їх відзначали такі якості, як слухняність, незрадливість в коханні, працездатність.

Відгуки еллінської доби знайшли себе у зображеннях берегині винограду, яка сягає своїм корінням до богині Деметри.

Червона Берегиня, графема якої пов'язана з архітектурою і побутом унікального Кисляківського маяка, який розташований між селами Галицинівкою та Лиманами. Його прототипами були козацькі сигнальні вежі з вогнищами, котрі стояли вздовж узбережжя Чорного моря та лиманів.

І серед рибалок побутовали свої обряди, ворожіння, пов'язані з морем, сонцем, повітрям. Так, для того, щоб дізнатися про свою долю, дівчина несла волосинку до солоного озера, залишала її на кілька днів. А потім виймала, і по грудочках солі «читала» про свого судженого.

Або рибальська сітка-мотула – могла «розповісти» про свого хазяїна: скільки йому років, яке життя прожив і коли доведеться померти.

Для півдня характерне особливе Дерево життя – акація, яка своїм цвітотом на початку літа охоплює всю місцевість, оберігає від спеки і суховію, дає притулок бджолам та птахам.

Незаперечно, що ці символи спрямовані саме на відтворення місцевого способу життя, колориту, традицій та звичаїв. Вони ціннісно орієнтують людину, допомагали «вижити» в складних природних мовах.

В слов'янських обрядах Миколаївщини дерево теж відіграє важливу роль. Так, це і прикрашання Мариньки під час українського свята Івана Купала, і в весільному обряді, коли в неділю молоді йдуть вінчатися, а після весілля співають:

*Рубайте калину, встеляйте долину,
Молодій і молодому
От шлюбу і додому.
Або у молодій вдома:*

*Нема Олі вдома,
Пішла по калину,
З калиною прийде,
Тоді до вас вийде.*

Так, в російському весільному обряді також гільце-дівування відіграє роль символу:

---

*Прощай, прощай подруженьки,
Бо мы уже идем.
Мы ж твое дивування
З собою бярэм.
Бярите, бярите,
Да не ругайтесь,*

*Как выйдете за ворота –
Не вяртайтесь.
Ой, грай музыка – медные трубы.
Ой, прощайте, мои подруги.
Вы ж мяне не забывайте,
Каждый день вспоминайте.*

Дивування овіяне невеселими мотивами, думами дівчини про свою майбутню долю в хаті чоловіка.

В болгарському весільному обряді на другий день вранці молода з зовицею та дівером іде в сад, де дівер знімає “було” з обличчя невістки і закидає його на дерево, звідки хлопці дістають його за винагороду і віддають молодиці. Попереду усіх весільних процесій несуть “пряпорицю” з насадженим на жердину яблуком з різнокольоровими нитками та рушником “пишкірем”.

Дерево настільки популярний в народі символ, що з ним асоціюють річний цикл часу. Так, “рік виглядав як дуб”, “...а в дуба дванадцять гілляк, а в кожній гілці по чотири гнізда, а в кожному гнізді по сім птахів”.

Взагалі, рік був основою всього життя людини, її сільськогосподарської праці, тому що в залежності від того, як підготується селянин до сівби взимку, залежала доля майбутнього врожаю. Сучасні вчені розглядають лінію як естетичний фактор. [121] З неї починалась образотворча діяльність. Відомий археолог В.В. Хвойка знайшов навіть прикраси з ліній, нарезів та насічок на палицях, зроблених з бивня мамонта, в первісній столиці мисливців, відкритій ним в 1893 році на Кирилівській вулиці м. Києва, тобто в самому центрі майбутніх трипільської, праслов’янської та східнослов’янської культур.

Первісна людина відображала тварин, рослин, а представники трипільської культури цікавились небесною сферою.

Так, небесні пейзажі викреслювались за допомогою прямих, хвилястих ліній і провисаючих униз дуг. Дощ, що йде з повітряного океану, з середнього неба – у вигляді прямих, або косих, або хвилястих ліній, направлених униз, до землі, поля. Коло та напівколо означали сонце та місяць, а квадрат, ромб та трикутник – поле, землю.

Так, життєве коло, або рік, підпорядковує і обряди різних народів Миколаївщини. Відкривають річний цикл зимові обряди: колядки та щедрівки. Новорічні обряди тісно пов’язані з християнством. Як вказує М. Єліаде, “...християнський літургійний рік базується на періодичному і реальному повторенні Різдва, страждань, смерті і воскресіння Ісуса, з усім, що зна-

---

чить ця містична драма для християнина, тобто з особистим та космічним відродженням через реактуалізацію народження, смерті і воскресіння Спасителя” [237]. Ця тема простежується в колядках, записаних нами в 1991 р. під час експедиції із застосуванням методу спостереження в Кривоозерському районі:

<i>Іде Звізда чудна.</i>	<i>Іниим шляхом ступайте,</i>
<i>Іде Звізда чудна</i>	<i>Ірода ви минайте.</i>
<i>З восток на полудня,</i>	<i>Ірод тоє почувши,</i>
<i>Над вертепом сіяє,</i>	<i>Вельми засмутився,</i>
<i>Тром царам путь являє.</i>	<i>Що в городі Вифлеємі</i>
<i>Ідуть триє царі,</i>	<i>Христос-Цар народився,</i>
<i>Несуть Христу дари,</i>	<i>Слава рожденному,</i>
<i>Ірод їх звертає,</i>	<i>Дитяті малому,</i>
<i>Куди йдете – питає.</i>	<i>Спас мир, чоловіка</i>
<i>Ангел їм звіщає,</i>	<i>На вічній вікі.</i>
<i>На путь направляє,</i>	

Тема страждань і воскресіння Христа має своє логічне продовження в весняних святах, наприклад, в великодніх віншуваннях, записаних під час експедиції автора дослідження в Баштанівський район, с. Новоіванівка в 1994р.

Христос воскрес! Христос воскрес!
Радість з неба ся являє,
Паска красна день вітає,
Радуйтеся щиро нині.
Бог дав щастя всій родині,
Бог дав щастя нам з небес.
Христос воскрес! Христос воскрес!
Христос воскрес! Христос воскрес!
Мир нам сам Христос приносить,
Мир нам небо день голосить.
Мир той Божий всі вітаймо,
Ласку Божу прославляймо.
Чудо Боже з всіх чудес:
Христос воскрес! Христос воскрес!

Радість переповної людину, яка прославляє Христа. Образ Христа виступає гарантом миру в хаті, в родині, в усьому світі, загальна вселен-

---

ська радість входить в кожну душу, кожну людину. В даному разі яскраво виступає компенсаційна та гедоністична особливість релігійного свята.

Характерним в контексті естетичних уявлень є обряд “Маланки” в Новорічному святі, який побутує в Первомайському районі і записаний автором в 1995 р.: щедрувальники переодягали в Маланку хлопця, а дівчину – в Василя і йшли щедрувати. Маланка з Василем показували комедійні сценки. Маланка була хазяйкою-невдахою: мила ложки на річці і разом з тарілкою упустила в ополонку.

Ой, учора із вечора

Пасла Маланка два качури.

Ой, пасла, пасла, та й загубила –

Пішла шукати – та й заблудила.

В даній пісні качур виступає втіленням родючості і за цим мотивом криється поганський обряд. Качур уособлює в собі ідею примноження всього сушого, а також комплекс певних космогонічних уявлень. Справа в тому, що в давньослов'янському мистецтві та міфології образ качки асоціюється з рухом сонця, а саме з тією фазою, коли світило неначе пливло нічним морем. Тому аналогічно можна припустити, що обряд Маланки асоціюється з нічним часом, а також зі світом померлих. Правомірність такого припущення доводиться самим обрядом: новорічний обхід дворів односельців здійснюється від заходу до сходу сонця, тобто в темряві. Як підкреслює Б.О.Рибаків, сталість цього образу може бути пояснена лише космогонічними уявленнями древніх про денний і нічний шлях сонця. Виникнувши у бронзовому віці, уявлення про підземний світ, світ мертвих, про океан, по якому пливе нічне сонце, продовжують жити у народній свідомості ще тисячі років. Вони існують у середньовічному селянському світорозумінні й простежуються в етнографічному матеріалі аж до кінця XIX ст. [183]

Організація студентського дозвілля на народознавчій основі – це системний творчий пошук, спрямований на оновлення змісту виховного процесу, в позааудиторний час, наповнення його обрядовим матеріалом, впровадження нових підходів, пробудження пізнавальних інтересів до вивчення і засвоєння слов'янських та загальнолюдських цінностей у студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтернаціональне та національне в сучасному слов'янському фольклорі. Під ред. В.А. Юзвенко, М.М. Гайдай, Н.С. Шумади, Ю.З. Круть. – К., 1977.
2. Кузьмичев И.К. Лада, или повесть о том, как родилась идея прекрасного

-
-
- и откуда Русская красота стала есть. Эстетика Киевской Руси. – М.: Молодая гвардия, 1990. – 301 (з)с.
3. Нестеренко Р.И. Значение цветового восприятия в развитии эстетических чувств (на примере «серого Рикю») // Эстетическое воспитание: вопросы теории и практики. – М., 1990. – С.78.
  4. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян. – М.: Наука, 1981. – С. 236.
  5. Стельмахович М.Г. Українська рідина педагогіка. – К.: ІСДО, 1996. – 288 с.
  6. Эстетическое сознание и художественная культура. – К.: Наукова думка, 1983. – С.34.

БРЕСЛАВСКАЯ А.Б.

ОРГАНИЗАЦИЯ СТУДЕНЧЕСКОГО ДОСУГА НА ОСНОВАХ ПРАЗДНИКОВ И ОБРЯДОВ НАРОДОВ НИКОЛАЕВА

В статье поднимается проблема организации студенческого досуга на основах праздников и обрядов народов Николаева.

Ключевые слова: досуг, духовность, обрядовость, внеаудиторна работа.

BRESLAVSKAYA A.B.

ORGANIZATION OF STUDENT LEISURE ON BASES OF HOLIDAYS AND CEREMONIES OF PEOPLES OF NIKOLAEVA

Annotation: The problem of organization of student leisure on the bases of holidays and ceremonies of peoples of Nikolaeva rises in the article.

Keywords: leisure, spirituality, obryadovost, vneauditorna work.